

СТАНОВИЩЕ

на проф. Иван Александров Билярски, д. ист. н.

секция „Средновековна история“

Институт за исторически изследвания, БАН

по конкурса за доцент с кандидат д-р Диана Косева-Тотева

Конкурсът за доцент е обявен за нуждите на Регионалния исторически музей – Велико Търново и се провежда от Института за изследване на изкуствата при Българската академия на науките. Единствен кандидат е д-р Диана Косева-Тотева, поради което ще се спра на нейните трудове и научни постижения.

Д-р Диана Косева-Тотева работи в отдела за християнско изкуство в Регионалния исторически музей – Велико Търново, за чиито нужди е обявен и самият конкурс. Научните ѝ интереси са в областта на археологията и изкуствознанието, като несъмнено се наблюдава преобладаване на подхода на изкуствоведа при осмислянето на археологическия материал. Разбира се, както се вижда и от приложените публикации, разполагаме и с такива, които са чисто изкуствоведски и не са свързани с археологията.

На първо място бих искал да отбележа, че д-р Диана Косева-Тотева е забележителен изследовател на столицата на Второто българско царство – Търновград – с голям принос в изграждането на нашите представи и знания за нея. Това само по себе си ѝ осигурява значимо място в историографията за късносредновековна България. Столицата на Асеновци е голям културен и политически център във Византийския свят, който изгражда своя столична идеология по модела на Константинопол и се превръща във вторичен център за разпространение на културата на православния Изток. Огромно е и религиозното значение на града и на Патриаршията сред православните, особено в навечерието на османското завоевание – епоха на консолидиране на общността около споделените ценности. Изграждането на такава позиция на столичния град има своите предпоставки, а сетне и отражения във всички сфери на културата. Тук можем да включим книжовността, изкуството, политическата идеология, архитектурата, градоустройството и още много други. Смятам, че заслугите на д-р Диана Косева-Тотева в изследването на някои от споменатите сфери са несъмнени и разностранни. Сред тях можем да включим някои от най-значимите произведения на авторката като

първата ѝ книга, посветена на триптисите-поменици от Арбанаси (*Триптиси-поменици от Арбанаси*, Велико Търново, 2007), която се е превърнала в незаменимо пособие за изследването на този вид комплексни паметници, съчетаващи текста с образа.

Д-р Диана Косева-Тотева е участник в твърде интензивните в последните години археологически проучвания на средновековния Търновград, което се е отразило в най-положителен смисъл на нейните научни дирения. В това отношение е достатъчно да бъдат споменати обекти като църквата „Св. Четиридесет мъченици“ или Трапезица, както и множество други, за да придобием представа за значимостта на резултатите. Нейният двутомник за стенописите, разкрити напоследък в рамките на разкопките (*Стенописи от археологическите разкопки на средновековната българска столица Търново*, Велико Търново, 2016) е много добър пример за интерпретиране на такива открития. Той не само съдържа публикация на голям обем новооткрит изворов материал, но и неговата задълбочено изследване и осмисляне. Същото може да се каже и за съвместната публикация за каменната пластика в средновековната ни столица, осъществена в съавторство с К. Тотев (*Каменната пластика от средновековната българска столица Търново (1185-1393)*, Велико Търново, 2017). Всъщност, тази книга заслужава нашето внимание, тъй като представлява хабилитационния труд на кандидатката. Изследването обхваща един съществен сегмент от средновековното ни изкуство и то в най-представителната му част що се отнася до Късното Средновековие – столицата на Второто царство. Частта на д-р Диана Косева-Тотева за мен представлява самостоятелно изследване, което може да бъде разглеждано като отделен монографичен труд, независимо, че публикуваната книга е в съавторство.

Към посочените книги, обхващащи цели отделни сфери в новооткрития материал, бихме могли да добавим и някои конкретни проучвания. Добър пример за това е поредицата от статии, свързани с иконографията и култа към св. Йоан Кръстител, писани в продължение на години, които биха могли да станат основа за цялостно монографично проучване на неговото почитание в средновековна България. Към това можем да добавим и изследванията на отделни икони (новооткрити, новопостъпили, а и просто недостатъчно изследвани) или иконографски схеми, както и върху изображения от обектите, където д-р Диана Косева-Тотева е работила. Освен това авторката е въвела в обръщение и епиграфски и сфрагистичен материал, който би представлявал интерес за всеки медиевист.

Обнародването на резултатите от археологическите проучвания е едно от направленията на публикациите на кандидатката, което я определя като много коректен изследовател и я разполага в колегиалната ѝ среда. Тук не става дума само за една от книгите, в които тя е съавтор (*Археологически проучвания на средновековния град Трапезица. Сектор Север. /Северна кула, Северна порта, Военна сграда, Западна крепостна стена, Железарска работилница, Църква № 19 и Централен площад.[XIII-XIV в.]. Разкопки 2007 – 2009/, Т. 1. Велико Търново, 2011.*), ала и за множество статии по конкретни проблеми. Особено интересен е въпросът за топографията на средновековния град и за църквите в него, който ни дава един много по-широк поглед върху столичната култура. В този смисъл бих искал да кажа, че през цялото си творчество, но струва ми се особено през последните години д-р Диана Косева-Тотева показва забележителен интерес за синтез и цялостно осмисляне на положението на Търновград в рамките на православния Изток. Тук не е нужно да изброявам отделните статии, тъй като те са лесноразпознаваеми сред публикациите, последвали защитата на дисертацията на кандидатката през 2016 г.

Д-р Диана Косева-Тотева има разностранни интереси, които можем да разпознаем в изследванията ѝ за изкуството през епохата на османското владичество (Арбанаси) или на Възраждането (щампите). Тя има и публикации по въпросите на реставрацията, консервацията и възстановката на паметниците от различните типове, с които е работила.

Смятам, че изтъкнатите различни сфери в които д-р Диана Косева-Тотева е работила, както и качеството на нейните разработки ни дават добра представа за нея като за изграден учен, изследовател с позиция, който е извоювал своето място в колегията. Несъмнено, творчеството на авторката дава основание да ѝ бъде присъдена научната длъжност „доцент“, нещо, за което аз нямам никакво съмнение.

Документацията по конкурса съдържа необходимите материали, изисквани от закона не само формално, ала и според качеството на изследователската продукция. Процедурата по провеждането на конкурса е спазена във всичките ѝ детайли, етапи и изискуеми действия.

Всичко това и най-вече приложените изследвания ми дават основание убедено да гласувам за присъждането на научната длъжност „доцент“ на д-р Диана Косева-

Тотева и да си позволя на приканя и останалите членове на научното жури да подкрепят такова положително решение.

София, 19 август 2018 г.

ПОДПИС:

(проф. Иван Билярски, д. ист. н.)